

Illumina nos

 Saskia Coolen Constance Allanic David van Ooijen

- Carlo Gesualdo (1566 – 1613)
 - Hei mihi, Domine
 - Laboravi in gemitu meo
 - Tristis est anima mea
 - Francisco Soto de Langa (1534 – 1619)
 - Nell'apparir del sempiterno sole
 - Dialogo fra Giesu e l'anima
 - Giesu nel tuo partire
 - Francesco Bendusi (??– 1553)
 - 5 delen uit Opera nova de Balli
 - Giovanni P. da Palestrina (1525 – 1594)
 - Tristis est anima mea
 - Vergine bella
 - Giovanni de Macque (1548 – 1614)
 - Amorosi pensieri
 - O gran stupore
 - La mia doglia s'avanza
 - Anoniem Italiaans 16e eeuw
 - La Traditora/El Bisson/El Fransosin
 - Guillaume Dufay (1397 – 1474)
 - Vergene bella
 - Francisco Soto de Langa (1534 – 1619)
 - Quand'io ripenso
 - Serafino Razzi (1531 – 1613)
 - O Maria, diana stella
 - Gesualdo/Stravinsky
 - Illumina nos
 - Carlo Gesualdo (1566 – 1613)
 - Plange quasi virgo
-

Hei mihi, Domine – Carlo Gesualdo (1566 – 1613)

Gesualdo kwam uit een adellijke, muzikale familie. Zijn vader had enkele madrigaal-componisten in dienst, waaronder Giovanni de Macque, waarvan in dit programma ook enkele werken te horen zijn. Dat hij verantwoordelijk zou zijn voor de moord op zijn vrouw en haar minnaar, zet veel van zijn composities in een ander licht.

Hei mihi, Domine,
quia peccavi nimis in vita mea.
Quid faciam miser?
Ubi fugiam, nisi ad te,
Deus meus?
Miserere mei,
dum veneris in novissimo die.
Anima mea turbata est valde,
sed tu, Domine, succurre ei.
Miserere mei,
dum veneris in novissimo die.

Wee mij, o Heer,
want ik heb zwaar gezondigd in mijn leven.
Wat moet ik doen, ik ongelukkige?
Waar anders kan ik vluchten dan naar u,
mijn God?
Wees mij genadig,
als u komt op de jongste dag.
Mijn ziel is onrustig
maar u Here komt mij te hulp.
Wees mij genadig
als u komt op de jongste dag.

Laboravi in gemitu meo – Carlo Gesualdo (1566 – 1613)

Psalm 6:7

Laboravi in gemitu meo; lavabo per
singulas noctes lectum meum:
lacrimis meis stratum meum rigabo.

Moe ben ik van zuchten; elke nacht is
mijn kussen nat; mijn bed doorweekt
van tranen..

Tristis est anima mea – Carlo Gesualdo (1566 – 1613)

Responsorium II voor de metten van Witte Donderdag

Tristis est anima mea usque ad mortem :
sustinete hic, et vigilate mecum.
Nunc videbitis turbam,
quæ circumdabit me:
Vos fugam capietis,
et ego vadam immolari pro vobis.
Ecce apropinquat hora
et Filius hominis
tradetur in manus peccatorum
Vos fugam capietis,
et ego vadam immolari pro vobis.

Ik ben dodelijk bedroefd;
blijf hier met mij waken.
Weldra zullen jullie de menigte zien
die mij zal omringen.
Jullie zullen op de vlucht slaan,
en ik zal me voor u offeren.
Het ogenblik is nabij
waarop de Mensenzoon
wordt uitgeleverd aan zondaars.
Jullie zullen op de vlucht slaan,
en ik zal mijzelf voor u offeren.

Nell'apparir del sempiterno sole – Francisco Soto de Langa (1534 – 1619)

Een 'lauda' van deze Spaanse castraat, die in Rome belandde. Zie ook de toelichting op de volgende pagina.

Nell'apparir del sempiterno sole
Ch'a mezzanotte più riluce intorno
Che l'altro non faria di mezzogiorno.

Bij het verschijnen van de eeuwige zon
die om middernacht helderder scheen
dan de gewone zon doet op het middaguur,

Cantaron Gloria gli Angeli nel cielo
E meritar' udir sì dolci accenti
Pastori che guardavano gli armenti.

zongen de engelen van de hemel Glorie
En dat gezang verdienden te horen
de herders die hun schapen weidden.

Onde là, verso l'umile Bethleemme
Preser la via dicendo "andiam d'un tratto
E sì vedrem questo mirabil fatto!".

En vandaar gingen zij naar 't nederige
Bethlehem. Ze zeiden: gauw,
laat ons dit wonder aanschouwen!

Quivi trovar' in vili panni avvolto
Il fanciul, con Gioseffe e con Maria
O benedetta e nobil compagnia!.

Daar vonden zij, gewikkeld in doeken,
het kind, met Jozef en Maria.
Gezegend gezelschap

Dialogo fra Giesu e l'anima – Francisco Soto de Langa CO (1534 – 1619)

CO staat voor 'Confederatio Oratorii Sancti Philippi Nerii', de orde waartoe hij zich rekende en die bijeenkomsten hield in Rome met gebed en muziek (de bakermat van het oratorium als muzikaal genre). Hij zou de eerste castraat zijn geweest die toegang had tot het Pauselijk hof en leverde een bijdrage aan de overgeleverde verzameling van 'lauda spirituali', liederen bedoeld om vroomheid en religieuze devotie op te wekken, met een toegankelijk karakter, zoals dit 'gesprek van Jezus met de ziel'.

Giesù ove ne vai,
che mostri tanti guai
aver nel core?
Ove me guid'amore.

Jezus, waar ga je heen?
terwijl je zoveel zorgen
op je hart hebt?
Waar de liefde me leidt.

Tu segui empio tiranno,
ch'ogn'hor con dolce inganno
a morte mena.
Mio desio non frena.

Je bent in de greep van een wrede tiran
die je probeert te lokken
naar de dood
Mijn verlangen kent geen grenzen.

Come Giesù non puoi
frenar gl'affetti tuoi?
Libero sei.
Credi pur ch'io potrei.

Hoe kun je, Jezus,
je verlangen niet bedwingen?
Je bent vrij!
Ik geloofde dat ik het kon.

*Ma un dolce amor si caro
mischia amor nel mio amar
ch'è cagion ch'io muoro,
e morir desio.*

*Maar een liefde zo groot heeft mij
bevangen, liefde gemengd met pijn.
Zo groot dat het mijn dood gaat worden.
Ik verlang ernaar te sterven.*

Giesu nel tuo partire – Francisco Soto de Langa (1534 – 1619)

lesù, nel tuo partire
io mi sento morire.
Se tu m'amassi sposa
tutta lieta e gioiosa,
faresti essendo ch'io
hor vado al padre mio.

Su nel seggio regale,
con occhio spiritale,
mi vedrai alma e quivi,
da raggi ardenti e vivi,
come da sole stella,
sarai lucente e bella.

Nel chiaro lume santo,
troverai gaudio tanto,
che'l cor in tal dolcezza,
per soverchia allegrezza,
dirà qual gaudio sento?
Quest' è divin contento.

Nella mia bella imago,
l'occhio di mirar vago,
prenderà tal diletto,
qual non cape intelletto,
ma quando sia quel giorno,
ch'io mir'il viso adorno?

Mentre starò lontano
da te mio ben soprano,
vo col desio seguirti,
spera pur tosto l'alma
con la sua cara salma,
con la sua cara salma.

Jezus, jouw afscheid,
voelt of ik zelf sterf.
Als je van me houdt als een
vrolijke en gelukkige bruid,
zou je dat ook doen, want
ik ga nu naar mijn Vader.

Boven, op de koninklijke troon,
zul je met geestelijke ogen,
mij zien als een ziel, en daar,
met brandende en levende stralen,
als van de zon,
zul je stralend en mooi zijn.

In het heldere, heilige licht,
zul je zo'n vreugde vinden,
dat je hart, in zo'n zoetheid,
uit buitensporige blijdschap,
zal vertellen welke vreugde ik voel?
Dit is goddelijke tevredenheid.

In mijn prachtige beeld,
zal je oog, verlangend om te kijken,
zo'n genot vinden,
dat het verstand het niet kan vatten,
maar wanneer komt die dag
dat ik uw getooide gezicht zie?

Terwijl ik ver weg ben,
van u, mijn hoogste goed,
zal ik u volgen met verlangen,
hopen dat de ziel spoedig terugkeert,
met haar dierbare lichaam,
met haar dierbare lichaam.

Francesco Bendusi – uit: Opera nova de Balli (1553)

- *Pietoso*

- *Pass'e mezzo ditto il Romano*

- *Incognita*

- *Pass'e mezzo ditto il Compasso*

- *Cortesa Padoana*

Tristis est anima mea – Giovanni Pierluigi da Palestrina (1525 – 1594)

Tekst, zie pagina 2.

Vergine bella – Giovanni Pierluigi da Palestrina (1525 – 1594)

Na de laudi spirituali hoort u vanavond ook enige madrigali spirituali. Deze tekst van Petrarca is een hoogtepunt van Maria-devotie; niet schriftuurlijk, zoals bij een motet. Eerst nu een 5-stemmige Palestrina-versie, verderop een 3-stemmige van Dufay

Vergine bella, che di sol vestita,
coronata di stelle, al sommo Sole
piacesti sí, che 'n te Sua luce ascose,
amor mi spinge a dir di te parole:
ma non so 'ncominciar senza tu' aita,
et di Colui ch'amando in te si pose.

Schone Maagd, die, gehuld in de zon,
gekroond met sterren, de opperste Zon
zo behaagde, dat Hij Zijn licht in u verborg,
het is uit liefde dat ik tot u spreek:
maar ik begin niet zonder hulp van u
en van Hem die u gedragen hebt.

Invoco lei che ben sempre rispose,
chi la chiamò con fede:
Vergine, s'a mercede
miseria extrema de l'humane cose
già mai ti volse, al mio prego t'inchina.
Soccorri a la mia guerra,
bench'í' sia terra, et tu del ciel Regina.

Ik roep tot haar die altijd antwoordde
aan wie in geloof zich tot haar wendde:
Maagd, u die zich nooit hebt afgewend
van het ergste leed der mensen,
neig uw oor tot mijn gebed.
Help mij in mijn strijd, hoewel
ik aarde ben en u de koningin des hemels

Amorosi pensieri – Giovanni de Macque (1548 – 1614)

Giovanni, ook wel Jean, werd geboren aan de Schelde, in het noord-Franse Valenciennes, waar hij werd ontdekt als koorknaap. Al jong ging hij naar Wenen, later naar Rome, waar hij werkte als organist en componist, alvorens verder te trekken naar Napels, waar hij in dienst kwam van de familie Gesualdo. Zijn composities waren eerst streng conventioneel, maar later gebruikte hij ook expressieve chromatiek. Hij componeerde een omvangrijk oeuvre, waaronder veel werk –zowel wereldlijk als sacraal– met een hoge moeilijkheidsgraad. Uit het derde boek met 4-stemmige madrigalen, uit 1610 (tekst op de volgende pagina)

Amorosi pensieri, sospiri, pianti
sdegni, ire e lamenti
partitevi che miei desir son spenti
mentre che la speranza mi mantene.
Tutti meco albergaste giorn' e notte
Hor che son sciolt'e rotte la catene,
ov'Amor preso mi tenen,
e che manca la spene
pongasi fin, a l'amorose pene.

Liefdevolle gedachten, zuchten, tranen,
verachting, woede en geklaag: verdwijn,
want mijn verlangens zijn uitgedoofd,
terwijl de hoop mij staande houdt.
Jullie allen woonden dag en nacht bij mij,
nu de ketenen die de liefde gevangen hielden
losgemaakt en gebroken zijn,
en de hoop ontbreekt,
laat de pijn van de liefde nu voorbij zijn.

O gran stupore – Giovanni de Macque (1548 – 1614)

Eveneens uit zijn late periode, een 5-stemmig madrigaal uit 1613

O gran stupore, o grave errore,
Ch'huomo mortale, d'un tanto male,
Ch'eterno dura, poco si cura.
Regno immortale, ch'eterno dura
stolto non cura.

O verbijstering, ernstige dwaling,
De sterveling kan het kwaad,
dat eeuwig duurt, maar weinig schelen.
Het onsterfelijk koninkrijk, dat eeuwig duurt:
dwaas dat hij er niets om geeft.

La mia doglia s'avanza – Giovanni de Macque (1548 – 1614)

La mia doglia s'avanza,
Quanto piu la speranza,
oime, vien meno,
E'l desio si rinfranca,
Quanto piu manca,
E nel aspro martire,
Il soverchio dolor non fa morire.

Mijn verdriet groeit.
Wee mij:
hoe minder ik durf te hopen,
hoe sterker het verlangen,
hoe groter het gemis
en des te bitterder de kwelling.
Ik lijd hevige pijn, maar ik leef nog.

** Met dank aan Nico van der Meel voor het beschikbaar stellen van de muziek van De Macque*

3 Venetiaanse dansen – Anoniem Italiaans 16e eeuw

-La Traditora (de verrader)

-El Bisson (de grote slang, pavane)

-El Fransosin (de kleine Fransman)

Vergene bella – Guillaume Dufay (1397 – 1474)

Tekst: zie pagina 4. Bij Dufay –die zijn versie zo'n anderhalve eeuw eerder schreef dan Palestrina de zijne– klinkt de smeekbede aan Maria als het lied van een troubadour die over zijn verre geliefde zingt.

Quand'io ripenso – Francisco Soto de Langa (1534 – 1619)

Quand' io ripenso a miei mal passat' anni
Se potessi mandar le voci fora
– O che cordoglio fora
sentir la pena che dentro m'accora

Chi puo ricompensari tuoi gran danni?
Tempo perduto mai non si ristora
– O che corodoglio fora...

Dhe guardo usciro fuor di tanti inganni?
Quando farà, quando farà ch'io mora?
– O che corodoglio fora...

Terugdenkend aan vervlogen jaren,
als ik mij kon uitspreken:
– wat een verdriet zou ik voelen
en kwelling door innerlijke pijn!

Wie maakt jouw verliezen goed?
Verloren tijd komt nooit weerom
– wat een verdriet...

Hoe ontkom ik aan zoveel misleiding?
Wanneer wordt het mijn dood?
– wat een verdriet...

O Maria, diana stella – Serafino Razzi (1531 – 1613)

O Maria, diana stella
che riluci più che'l sole;
la mia lingua dir non pole,
o Maria, quanto sei bella.

O Maria di sol vestita,
delle stelle coronata,
della luna sei calzata,
specchio sei di nostra vita.

O Maria, tua bionda testa
co' capegli de fin oro;
risguardando un tal tesoro
tutti i santi fanno festa.

O Maria del ciel regina,
madre del nostro Signore,
speranza del peccatore,
tutto 'l ciel a te s'inchina.

O Maria, stralende ster,
helderder dan de zon;
mijn mond kan niet zeggen,
o Maria, hoe mooi u bent.

O Maria, bekleed met de zon,
gekroond met de sterren,
geschoeid met de maan,
u bent de spiegel van ons leven.

O Maria, uw blonde hoofd,
met haar van fijn goud;
kijkend naar zo'n schat,
verheugen alle heiligen zich.

O Maria, koningin van de hemel,
moeder van onze Heer,
hoop van de zondaar,
de hele hemel buigt voor u.

Illumina nos, uit: Tres Sacres Cantiones (1959) – Gesualdo/Stravinsky (1882 – 1971)

Stravinsky liet zich op latere leeftijd inspireren door muziek uit renaissance en barok.

Van de Tres Sacres Cantiones waren twee stemmen zoek: de tweede sopraan en de bas, die u als eerste hoort inzetten, zijn aanvullingen van Stravinsky, waarmee het een nieuwe compositie werd die zowel typisch Stravinsky als Gesualdo is.

Illumina nos, misericordiarum Deus
Septiformini Paracliti gratia:
Ut per eam a delictorum tenebris liberati,
Vitae gloria perfruamur.

Verlicht ons, genadige God
met de zevenvoudige gift van de geest.
Dat wij, daardoor bevrijd, van de
heerlijkheid des levens mogen genieten.

Plange quasi virgo – Carlo Gesualdo (1566 – 1613)

Uit de Tenebrae Responsoria, voor Stille Zaterdag. Door 6-stemmige extreme chromatiek bereikt Gesualdo

Plange quasi virgo, plebs mea,
ululate, pastores, in cinere et cilicio
quia veniet dies Domini magna
et amara valde.

Accingite vos, sacerdotes,
et plangite, ministri altaris,
aspergite vos cinere.

Quia veniet dies Domini magna
et amara valde.

Huil als een maagd, mijn volk,
jammer, herders, in as en rouwgewaad,
want de grote en zeer bittere dag van de
Heer zal komen.

Bereid u voor, priesters, en klaag,
misdienaars voor het altaar,
bedek uzelf met as.

Want de grote en zeer bittere dag van
de Heer zal komen.

Saskia Coolen Fluit en Viola da Gamba
Constance Allanic Harp en Viola da Gamba
David van Ooijen Luit

Sopranen: Pauline van der Meer, Marca Hanegraaff,
 Caroline van der Wal, Mireia Martinez i Sallarès

Alten: Sabine van der Heijden, Bettina von Ehrental, Ilse Leeuwerik

Tenoren: Jonathan Nicolaidis, Hein Putter, Henk Stoeten,
 Ron Wehrens, Ton Edelbroek

Bassen: Noël Casteleyn, Kor Brouwer, Frank Vorage, Rob Krijgsman

Zin om mee te zingen? Stuur een mail naar noyens@casema.nl

*Volgend programma: “het Hooglied in de Lage Landen”, m.m.v. een gamba-consort
zie www.capellautrecht.nl*